

erre nézve. Ha nem az Isten által ihletett Szentírásból igazolják neki, hogy nincs igaza, akkor nincs is mit visszavonnia. Ily módon felülmúlhatatlan világossággal emlékeztette az önelégült hierarchákat arra, hogy nem ők az egyház urai, hanem Krisztus, az egyház egyetlen feje. Husz azt vallotta: „A Biblia teljesen igaz, és elegendő az emberi nem üdvösségéhez; a Biblia az a tükör, amely által egész életünket szabályoznunk kell, s az a mérce, amely szerint minden lelki bírónak mérnie és ítélnie kell. Csak azzal a fegyverrel tudjuk legyőzni az Ördögöt, amelyet Krisztus is használt győzelméhez, tudniillik a Szentírással.”

1415. JÚLIUS 6-ÁN a zsinat makacs eretneknek nyilvánította Husz Jánost, elrendelte könyvei elégetését, megfosztotta papi hivatalától és máglyára vitette. A lángoktól ölelve – a krónikások beállítottságától függően – állítólag szájalmasan kiáltozott, vagy énekelve hívta segítségül Isten irgalmasságát. Az, hogy „Ma egy libát égettek meg, de hamvából egy hattyú fog föltámadni”, bizonyára csak költői anekdota. Hamvait a Rajnába szórták.

Az elégetett prédikátor szédítő sebességgel emelkedett a cseh nemzet hőisévé, s egy egész nemzet lázadt fel a nyugati kereszténység többi része ellen. A döntő probléma egyáltalán nem a négy évvel később támadt huszita fergeteg volt, bár öt német keresztes hadat kényszerített menekülésre; a harcok valamikor véget értek. Sokkal rosszabb volt az, hogy a csehek évszázadokra elveszítették az ősi hitbe és az egész egyházba vetett bizalmukat.

ŐK, A CSEHEK MINDMÁIG távolságtartó viszonyban vannak a katolikus egyházzal, amely hosszú időn át a német nyelvű Habsburgok uralmi intézményének számított. Csehországban alighanem ezért is volt olyan sikeres a kommunisták egyházellenes valláspolitikája, mint Kelet-Közép-Európa egyetlen más országában sem, talán az NDK kivételével. Ezt a háttérrel figyelembe véve is olyan fontosak a Wojtyła pápa-féle kiengesztelődési gesztusok. A cseh reformátor tanítása az utóbbi évtizedekben igen pozitív újraértékelésre talált a katolikus Husz-kutatók körében. A prágai bíboros, *Miroslav Vlk* személyében 1996-ban először vett részt a katolikus egyház hivatalos képviselője az évenkénti Husz-ünnepségeken a dél-csehországi Husinecben. *Vlk* akkor világosan állást foglalt a mellett, hogy a Husz János elleni ítéletet meg kell semmisíteni, mert „a reformer Zsigmond király politikai számításának áldozata lett”, s akkoriban „kaotikus állapotok uralkodtak az egyházban”.

Vajon a végén még szentté is avatják az eretnekként elégetett papot? Ezt azért nem, hártotta el a prágai bíboros, mégpedig a következő előkelő indoklással: „A szentté avatással nem bitorolhatjuk el Husz Jánost, és nem lophatjuk el ily módon a reformáció egyházaitól.” Amit *Vlk* nem mondott el: A szentté avatás már csak azért is eléggé valószínűtlennek tűnik, mert Husz János üzenete még mindig hallatlan kihívást jelent az egyház számára. Nem csupán a katolikus egyház számára.

Christian Feldmann

Forrás: Kirche In, 2015/6

Radikális reformációt!

Interjú *Axel Noack* evangélikus teológussal
a reformáció 2017-es jubileumi évére készülve

Noack úr, ön a világ minden tájáról való, azon teológusok köréhez tartozik, amely a reformáció radikális látásmódját követeli. Milyen szempontból kell radikálizálni a reformációt?

A radikalizálás fellengzősen hangzik. Arról van szó, hogyan tekintsünk a reformációra. Ehhez hozzátartozik, hogy ügyeljünk a kicsi, radikális egyházakra, amelyek szintén hozzátartoznak a reformáció örökségéhez.

Ön azt mondja, hogy a Biblia és az egyházak válsága kihívás számunkra. Miben áll a válság?

Már azt hittük, hogy biztonságban vagyunk, és most észrevesszük, hogy milyen gyorsan törékennyé válhat a béke rendje. Németország reformatori egyházaiban is kényelmesen berendezkedtünk. Nemigen kérdezzük rá radikálisan a társadalmunkra.

Mit ért ezen?

Vegye csak a gazdaságot, és hasonlítsa össze azzal, amit Luther Márton a uzsoráról írt! Neki meggyőződése volt: aki uzsoráskodik, az becsapja felebarátját, sőt kihasználja annak szorult helyzetét. Ezt jól össze lehet vetni azzal, amit a pápa mondott: „Ez a gazdasági rend öl.”

Mit jelent ez a mi országunkra nézve?

A gazdagok gazdagabbakká válnak, a szegények szegényebbekké. A minimálbér biztosítása, illetve a menedzserfizetések megkurtítása ellenére.

Teológiai szempontból hogyan fest az ellenállás a pénz uralmával szemben?

Már Luther is úgy gondolta, hogy ezért nem lehet kizárólag a felettes hatóságokat felelőssé tenni. Hiszen jogrendünk már nem éri utol a világ legnagyobb gazdasági játékosait. Olyan gazdasági szereplőkre van szükségünk, akik azon fáradoznak, hogy tisztességes kereskedők legyenek. Egyházként ezeket kell bátorítanunk.

Azt jelenti ez, hogy ön a bevett pénzforgalommal szemben alternatívát követel?

Ezzel kapcsolatban világos a Biblia szava: Adjátok a pénzt a szegényeknek! Más kérdés, hogy ennek miképpen kellene működnie a mi gazdasági életünkben. Például át kell ültetnünk korunkba – ezt tette persze Luther is – a Biblia kamatmentességi követelményét. Luther úgy vélte, meg kell próbálni különbséget tenni a között, hogy valaki kölcsön adott pénzre szed kamatot, és a között, hogy befektetésre. E tekintetben nekünk egyházként politikailag aktívabbnak kell válnunk. Meg kell fontolnunk, hogyan reklámozhatnánk erősebben az adósságelegendést és az irgalmasságot.

Radikális hozzáállás a reformációhoz és a Bibliához: Mit jelent ez a béke kérdésében?

Mögöttünk van az „Egy évtized az erőszak legyőzésére” kampány. Mint egyházak azt reklámozzuk, hogy az erőszakot lépésről lépésre a joghoz kössük, és ily módon minimalizáljuk. Ennek a gondolatnak a megerősítése érdekében mindig szükségünk van radikális pacifistákra is az egyházban. Az ő hangjukat alig lehet hal-

lani. Fontosnak találok, hogy ők ösztönözzenek minket. A pacifizmus keresztény alapokkal bír. Ami engem illet, sosem lennék katona. De vannak olyanok, akik akarnak katonák lenni. Hát akkor hogyan bánjunk ezekkel? Ilyen és hasonló kérdéseket újból fel kell tennünk magunknak.

Mit hozna ez a konyhára?

A lelkiismeret megerősödését. Hiszen a kérdés mégiscsak az: Bibliaismeret alapján mi a helyes? És aztán meg kell vizsgálnod: Mit vagy képes megtenni ebből? Azt is be kell ismernünk, amire nem vagyunk képesek. Még az NDK idejéből származik ez a tapasztalat: Ha tudod, mi a helyes, de be kell látnod: „erre nem vagyok képes”, akkor egyrészt az a szabály, hogy ezt ki kell bírni; másrészt akkoriban azt tapasztaltuk: olyan erők fejlődnek ki bennünk, amelyekkel nem számoltunk. Az is a cél, hogy új esélyt adjunk kudarcot vallott embereknek.

Eléri-e még egyáltalán az egyház azokat az embereket, akikről ön beszél?

Az egyház nagy problémája az, hogy a valóban szegény és a műveltségtől távol álló emberekkel van a legkevesebb kapcsolatunk. Ennek egyik oka talán az, hogy túlságosan sokáig gondoskodásunk tárgyainak tekintettük őket, és nem éltünk a képességeikkel. Ettől már több mint 150 éve nem tudunk megszabadulni: ti. hogy gyakorlatilag nem érjük el őket és a munkásságot. Az evangélikus egyházban ez sokkal nagyobb probléma, mint a katolikusban. A középosztály egyháza vagyunk.

Az ön egyik tétele szerint a Bibliának csupán egyéni szemléletű olvasása a kapitalista gondolkodásmódot erősíti. De a legtöbb ember számára a vallás magánügy.

Az állam nézőpontjából a vallás magánügy. Ennek így is kell lennie. De keresztényekként látnunk kell, hogy a fennmaradás kérdéseiben nem magánügyről van szó, hanem az emberekről. Meg akarjuk erősíteni őket, hogy el tudjanak igazodni ebben a világban. De egyházakként és keresztényekként pontosan különböztetnünk kell: Milyen területeken van valóban mondanivalónk az evangélium alapján? Ha csupán azt mondogatjuk, amit a szakszervezetek is mondanak, akkor jobb, ha nem szólunk.

Mire gondol?

Az államnak jó szabályokkal és törvényekkel kell biztonságot teremtenie. De nekünk arra is figyelniük kell: Megerősítjük-e az embereket, hogy becsületesek maradjanak, és ne váljanak bűnözőkké? Hogy ne gondolják azt: „Disznóságokat kell elkövetnem, különben tönkremegyek!” E tekintetben a fiatalokkal kapcsolatosan is van tennivalónk.

Vissza a „radikális reformációhoz”? Luther alapján hol van szükség helyesbítésekre?

Luther nem volt szent. De ismét meg kell szabadítanunk Luthert a lutheránusságtól. Ez azt jelenti: attól, ami halála után következett. Hiszen az a reformátori csoportok közötti viszálykodással kezdődött. A jeni és wittenbergi lutheri ortodoxia abszolút megcsontosodottan viselkedett, s ebben mint valami szentre hivatkozott

Lutherre. Bírálták a katolikus egyházat, hogy abban szenteket tisztelnek, de közben a „saját szentjükre” hivatkoztak.

Ezen túlmenően mit kellene még helyesbíteni?

Luther utolsó írásai mellett – amelyek a fiatal Luthertől eltérően határozottan zsidóellenesek voltak, és amelyek ma egyértelmű, mindenekelőtt teológiai kritikára szorulnak – látok egy további pontot: A radikálisokat, például az újrakeresztelőket akkoriban a lutheránusok, a katolikusok és az összes fejedelmek egyaránt üldözték. Ezeket a radikális kis egyházakat ma gazdagságnak kell tekintenünk. Számomra ez központi kérdés. Egyértelműen be kell vallanunk akkori hibáinkat. Újrakezdhethetünk. Ha képesek vagyunk erre, akkor valóban radikális lépést fogunk megtenni.

Bettina Röder

Forrás: Publik-Forum, 2015/11

Axel Noack 1949-ben született, katonaságmegtagadó volt az NDK-ban; 2009-ben megvált püspöki hivatalától, 2010 óta az egyháztörténelem címzetes professzora Wittenbergben.

